

Směrnice k prevenci rizikového chování v ZŠ Vnorovy

Směrnice k prevenci rizikového chování v ZŠ Vnorovy vychází ze zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění a z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28 a z Metodického pokynu MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. 22 294/2013-1, ze dne 2. 7. 2013. Na jeho realizaci se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Tato směrnice vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu, popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka, doporučuje postupy pedagogů při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže. Primární prevence rizikového chování se ve škole zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků: agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, záškoláctví, závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování. Aktivita školy zařízení jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence.

Koordinátorem programu je školní metodik prevence rizikového chování ŠMP Mgr. Jarmila Tomanová, za jeho realizaci a hodnocení zodpovídá ředitelka školy PhDr. Hana Tyllichová. Směrnice k prevenci rizikového chování je obecného charakteru, ředitelka školy a metodik prevence vytváří podmínky pro předcházení vzniku rizikového chování prostřednictvím preventivních aktivit, které jsou zahrnuty v Preventivním programu školy, který je každoročně vypracován. Doporučené cíle, principy a strategie rizikového chování jsou obsaženy v dokumentu Školní preventivní strategie. Směrnice k prevenci rizikového chování obsahuje doporučené postupy školy, jak řešit případy související s rizikovým chováním žáků. Řešení akutních situací, kdy je ohroženo zdraví nebo život žáka, Program proti šikanování a Krizový plán je součástí této směrnice.

Doporučené postupy školy, jak řešit případy související s užíváním návykových látek:

Návykovými látkami se rozumí tabák, alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka.

TABÁKOVÉ VÝROBKY

Ve vnitřních i vnějších prostorách naší školy je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné zde zřizovat kuřárnu nebo místa vyhrazená pro kouření.

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- (1) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování i v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné zabránit v další konzumaci.
- (2) Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Pedagogický pracovník dále postupuje podle Školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek, který založí školní metodik prevence do své agendy).
- (4) V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka.
- (5) Škola informuje ihned zákonného zástupce, Policii ČR a vyrozumí orgán sociálně právní ochrany dítěte.
- (6) Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené Školním řádem.

Výchovná opatření při zjištění konzumace tabákových výrobků, případně elektronické cigarety u žáka: škola využije výchovných opatření dle závažnosti (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy nebo snížený stupeň z chování).

DROGY

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek. Školním řádem škola stanoví zákaz užívání návykových látek a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví rovněž sankci za porušení zákazu.

Konzumace návykových látek ve škole

- (1) V případě, že je žák přistižen při konzumaci návykových látek v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- (2) Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- (4) V případě, kdy je žák pod vlivem návykové látky do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- (5) Jestliže nehrozí akutní nebezpečí, postupuje pedagogický pracovník podle Školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- (6) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.

- (7) V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (8) Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany vyžadovat pomoc.
- (9) Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval NL ve škole. Škola informuje ihned i Policii ČR.
- (10) Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- (11) V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (12) Z konzumace NL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené Školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání NL je porušením Školního řádu.
- (13) O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.

Distribuce NL ve škole

- (1) Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- (2) Přechovávání NL je vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený Školním řádem.
- (3) Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- (4) Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany.
- (5) Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález NL ve škole

- A.** V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:
- Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.

(1) O nálezu ihned uvědomí vedení školy.

(2) Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nálezů. Obálku přelepí, opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.

(3) O nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

(1) Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.

(2) O nálezu ihned uvědomí vedení školy.

(3) O nálezu sepiší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupkyně.

(4) O nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.

(5) V případě, že je látka nalezena u žáka, který jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že **některý z žáků má nějakou návykovou látku u sebe**, postupují takto:

(1) Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení spadá do kompetence Policie ČR.

(2) Bezodkladně škola vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.

(3) Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věci.

Příznaky užívání drog:

- Výkyvy nálad
- Vznětlivé a agresivní chování
- Únava
- Úpadek vzhledu a zanedbávání zevnějšku, špinavé oblečení
- Začervenání kolem nosu
- Zúžení nebo rozšíření zornic
- Lhaní, tajnosti
- Ztráta chuti, hubnutí
- Utrácení hodně peněz
- Ztráta věcí z domu, krádeže peněz doma i ve škole
- Ztráta zájmu o zájmy, sport

- Změna kamarádů, ztráta původních kamarádů
- Samotářství
- Zvýšený zájem o drogové symboly (na tričkách, hudba subkultury apod.)
- Zhoršení školního prospěchu
- Pozdní časté příchody domů, časté přespávání u neznámých kamarádů

Výchovná opatření při zjištění konzumace návykových látek u žáka: škola využije výchovných opatření dle závažnosti (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy nebo snížený stupeň z chování).

RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V DOPRAVĚ

Jedná se o taková jednání, která vedou v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím. V oblasti rizikového chování v kontextu dopravy komunikujeme s rodiči dítěte a domlouváme případné akce orientované na zvýšení kompetencí dítěte v dopravním systému. Informujeme se dle informací od rodičů, v jakých dopravních situacích se jejich dítě pohybuje. Výjimečně kontaktujeme Policii ČR, a to zejména v případě, kdy jsme svědky aktivit dětí, které mohou vést k dopravním nehodám.

Vhodné postupy:

I) Dopravní výchova

- a) dopravní besedy v prostředí školní třídy – může vést dopravní policista, dopravní psycholog, vyškolený pedagog,
- b) použití multimediálních pomůcek – ilustrace prostřednictvím audiozáznamu, PC her, přehrávání scének, různých ilustrovaných materiálů (např. pro výuku dopravního značení – více informací v odkazech na literaturu),
- c) praktický nácvik na dopravním hřišti,
- d) exkurze (pracoviště dopravní policie, dopravní podnik aj.).

II) Práce s rodinou

Formou poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace s rodiči. Za vhodné považujeme poskytnutí informačního materiálu rodičům (více viz odkazy na literaturu) podle způsobu dopravy jejich dítěte do školy.

III) Práce s osobností dítěte

Za vhodné považujeme indikaci prostřednictvím pozorování při dopravní výuce (případně na dopravním hřišti), nebo dle rizikových faktorů (uvedených výše) zjištěných při screeningu rizikového chování obecně. Ve výjimečných případech může jít také o informace od policie (přestupky nebo trestné činy).

Za nevhodné postupy pro děti na ZŠ považujeme multimediální masové akce založené na prezentaci negativních dopadů (formou zastrašování) rizikového chování v dopravě (např. akce The Action).

V oblasti rizikového chování v kontextu dopravy téměř výlučně komunikujeme s rodiči dítěte a domlouváme případné akce orientované na zvýšení kompetencí dítěte v dopravním systému dle informací od rodičů, v jakých dopravních situacích se jejich dítě pohybuje. Výjimečně kontaktujeme policii, a to zejména v případě, kdy jsme svědky aktivit dětí, které mohou vést k dopravním nehodám. Pedagog, pokud má podezření, popř. zkušenost s výrazně rizikovým chováním žáka, mám možnost konzultovat nápadnosti v chování žáka s výchovným poradcem ve škole, popř. obrátit se na příslušnou PPP s žádostí o konzultaci, popř. využít možnost supervize.

PORUCHY PŘÍJMU STRAVY

Vhodná je včasná intervence u rizikových jedinců (rychle zhubnul, zvrací s jakoukoli argumentací...), interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů. U běžné populace spíše se zaměřit na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na zhubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost). Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije. Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů (svěpomocné příručky jak zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodinné příslušníky.

Mentální anorexie a bulimie představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro obě poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Další psychické a zdravotní problémy většinou souvisí s mírou podvýživy a s intenzitou užívaných „metod“ na zhubnutí.

Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Základním kritériem anorexie je nízká tělesná hmotnost (alespoň o 15% nižší než odpovídá věku a výšce) a aktivní snaha hubnout nebo nepřibrat (nemocní někdy popírají snahu hubnout, ale mluví o zdravé výživě a životním stylu). Postupně si zvykají na snížený příjem energie, nadměrnou sebekontrolu v jídle a často i zvýšený energetický výdej, snadno se cítí přejedeni. Bývá rozlišován nebulimický (restriktivní) a bulimický (purgativní) typ mentální anorexie, kdy v jejím průběhu dochází k opakovaným epizodám přejídání nebo zvracení, užívání laxativ nebo diuretik.

Pedagog, pokud má podezření, popř. zkušenost s výrazně rizikovým chováním žáka, mám možnost konzultovat nápadnosti v chování žáka s výchovným poradcem ve škole, popř. obrátit se na příslušnou pedagogicko-psychologickou poradnu s žádostí o konzultaci, popř. využít možnost supervize.

Anabell – občanské sdružení posta@anabell.cz

ALKOHOL

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je zakázáno. Zakázáno je rovněž alkohol nabízet osobám mladším 18 let. Užívání alkoholu v prostorách školy je zakázáno v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Konzumace alkoholu ve škole

- (1) V případě, že je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování i v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- (2) Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- (3) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- (4) V případě, že je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- (5) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle Školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a informuje vedení školy.
- (6) V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (7) Jestliže není dostupný zákonný zástupce, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte a vyčká jeho pokynů. Škola může vyžadovat pomoc od orgánu sociálně právní ochrany dítěte.
- (8) Škola informuje ihned zákonného zástupce, Policii ČR a vyrozumí orgán sociálně právní ochrany dítěte.
- (9) V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (10) Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené Školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- (11) Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.
- (12) V případě uživatelova zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (13) Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené Školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.

Nález alkoholu ve škole

- (1) V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy alkohol**, postupují takto:
 - a) Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.

- b) O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- c) Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- d) Zpracují stručný záznam o události.

(2) V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka alkohol**, postupují takto:

- a) Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- b) O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- c) O nálezu sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- d) O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka i orgán sociálně-právní ochrany dítěte.
- e) V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Výchovná opatření při zjištění konzumace alkoholu u žáka: škola využije výchovných opatření dle závažnosti (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy nebo snížená stupeň z chování).

Syndrom týraného dítěte – CAN

Učitel může žákovi zachránit i život

Škola je spolu se zdravotnickými zařízeními těmi subjekty, které případy týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte oznamují příslušným úřadům nejčastěji. Pedagogové jsou navíc od lékařů ještě v užším průběžném kontaktu s dětmi.

Učitelé jsou hned po rodičích dítěti nejbližší. A pokud pedagog vyučuje dítě, které je pravděpodobně týráno, může sehrát klíčovou roli při zamezení dalšímu týrání – může mu pomoci zbavit ho dalšího fyzického nebo psychického týrání a může mu dokonce někdy zachránit i život.

Náhlé změny jako alarm

První, co musí učitel udělat, aby mohl týranému dítěti pomoci, je vůbec všimnout si a odhalit to, že dítě nese nějaké stopy týrání. Jde jednak o změny chování žáka, jednak o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem. Jedním z nejčastějších signálů ukazujících na možné týrání doma je náhlé podstatné zhoršení prospěchu žáka. Dítěti začne být úplně jedno, zda dostane dobrou, nebo špatnou známku. Může mít zároveň nejrůznější problémy ve vztazích se spolužáky – dítě, které bylo dříve kamarádké, se začne najednou ostatních stranit nebo se může naopak začít chovat vůči nim agresivně. U žáka se mohou

projevit také nejružnější poruchy v pravidelných návycích – spaní (do školy chodí pozdě) nebo stravování (při obědě opakovaně nedojídá).

Pokud jde o tělesné známky, zvláště učitel tělocviku má jedinečnou možnost všimnout si různých modřin, odřenin či nezvyklé únavy či apatie žáka. V případě, že má učitel podezření na týrání žáka, situace se nezlepšuje a komunikace s rodiči také k ničemu nevede, je nezbytné kontaktovat především OSPOD ve Veselí nad Moravou. Na těchto úradech je veden registr problémových rodin a je tedy možné, že po avízu školy budou sociální pracovníci hned vědět, jaké problémy jsou s danou rodinou spojeny.

Sexuální zneužívání – je každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneuživatele. Pohlavní zneužívání je závažným trestným činem proti lidské důstojnosti, na který se vztahuje povinnost překazít jej v souladu s trestním zákoníkem. Překazít znamená, že učitel zabrání páchání nebo dokončení takového jednání, oznámit orgánům činným v trestním řízení.

Jak řešit sexuální zneužívání

Dítě se mi svěřilo osobně

1. uvědomit si, že jde o velmi citlivou záležitost
2. seznámit s tím co nejúžší okruh dalších osob
3. pokud se zneužívání dopouští rodič, není žádoucí informovat ho o tom, že se vám dítě svěřilo
4. komunikovat s dítětem – podrobnější vyšetřování nechat na psychologovi a Policii ČR
5. vhodně dítěti sdělit, že skutečnost musíte ohlásit na Policii ČR
6. ohlásit celou záležitost na Policii ČR
7. ocenit dítě, že za vámi přišlo a ujistit ho, že pro ně uděláte všechno, co je ve vašich silách
8. jestliže dítě nechce, abyste věc ohlásili, situaci konzultujte s odborníkem, ale od oznámení události vás to nesmí odradit

ŠIKANÁ

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, agrese, která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných stádiích více či méně vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je třeba klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě i ve škole. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení.

VYMEZENÍ POJMU:

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejružnějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží,

poškození věci, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

(2) Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoúčelnost agrese.

(3) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitelka školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Ředitelka školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.

Program proti šikaně - společný postup pedagogů i rodičů při řešení případů šikanování:

Metody vyšetřování šikanování

1. Situace, které škola zvládne řešit sama (postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování)

A. POSTUP PRO POČÁTEČNÍ STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ

Standardně podezření o výskytu šikany vyšetřuje školní metodik prevence ve spolupráci s dalším pracovníky školy. Pokud žák nahlásí učiteli podezření, že je někdo šikanován, nebo je někomu ubližováno, učitel tuto skutečnost okamžitě zaznamená. Školní metodik prevence nebo jiná pověřená osoba vyšetřováním:

1. Uskuteční rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi

Rozhovor je nutné písemně zaznamenat do formuláře Pohovor se žákem a opatřit podpisy zúčastněných.

2. Nalezení vhodných svědků

Opět je nutné rozhovor je písemně zaznamenat do příslušného formuláře a opatřit podpisy zúčastněných

3. Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky (nikoli však konfrontace agresorů s obětí)

4. Zajištění ochrany obětem

O skutečnosti jsou taktně (ne před ostatními žáky) informováni vyučující, kteří budou vyučovat ve třídě, kde je podezření šikanování. Vyučující zajistí, aby oběti nebylo dále ubližováno.

5. Rozhovor a agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Rozhovor je nutné písemně zaznamenat do příslušného formuláře a opatřit podpisy zúčastněných. Při vedení rozhovoru se zúčastněnými je třeba vědět na co se zeptat a jak. Pracujeme s neverbálními technikami (pohled do očí, tělesná blízkost,...). Jiná forma rozhovoru probíhá s oběťmi, agresory a rodiči. Při rozhovoru s obětí je třeba aktivně naslouchat (citlivě a laskavě). Důležité je, aby dítě pocítilo naprostou důvěru v nás. Řekneme mu, kdo se o tom dozví – rodiče, třídní učitel, vedení školy, ale v žádném případě ten, kdo mu ubližuje. Důležité je přimět dítě k tomu, aby se rozhovořilo – dítě povzbuzujeme, parafrázujeme, zrcadlíme jeho pocity, shrnujeme, potvrzujeme, užíváme neutrální slova, měníme tón hlasu. Rozhovory s žáky probíhají tak, aby ostatní nevěděli, že vyšetřování

probíhá. Maximální snaha směřuje k tomu, aby byl odhalen agresor a oběť uchráněna. Během rozhovorů se zúčastněnými jsou dle situací přítomni vedení školy, školní metodik prevence a třídní učitel. Ke každému případu přistupujeme individuálně. O závěru vyšetřování jsou informováni třídní učitelé zúčastněných žáků, jsou jim předány příslušné záznamy o vyšetřování jsou uloženy u školního metodika prevence a třídnímu učiteli je doporučen další postup – práce se třídou.

Kde informace o šikanování získám?

1. Informace od rodičů, žáků, kolegů
2. Dopisem na vedení školy
3. Vlastním pozorováním

Zvládneme to sami?

Je velmi důležité určit, zda daný problém vyřešíme sami, v rámci naší školy, nebo jej budeme řešit s pomocí konzultace s odborníkem zvenčí (PPP Veselí nad Moravou, SVP Hodonín, SVP Uherské Hradiště), nebo už tato problematika patří odborníkům, jedná se o pokročilé stadium (lynč).

Výchovná opatření při zjištění šikany a kyberšikany: škola využije běžných výchovných opatření dle závažnosti (napomenuta důtka třídního učitele, důtka ředitele školy nebo snížená známka z chování), v mimořádných případech doporučí rodičům agresora jeho vyšetření, popř. diagnostický pobyt ve SVP a celý případ oznámí orgánům sociálně právní ochrany, Policii ČR.

B. POSTUP PRO POKROČILOU ŠIKANU S NEOBVYKLOU FORMOU

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení Policii ČR.
6. Vlastní vyšetřování.

2. Situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná součinnost se specializovanými institucemi a s Policií ČR:

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, ředitelka školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitelka školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte OSPOD ve Veselí nad Moravou skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitelka školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte.

Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,

- v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou)

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu:

- Policie ČR
- orgán sociálně právní ochrany dítěte OSPOD Veselí nad Moravou

Potrestání agresorů:

Pro potrestání agresorů budou udělena následující výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy.
- Pohovor s rodiči obětí i agresorů a návštěva v PPP ve Veselí nad Moravou v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP Uherské Hradiště, Hodonín).
- Snížený stupeň z chování.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v Brně.
- Podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- Vyrozměnění policejního orgánu, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování.

Oběti šikanování se doporučuje nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiné poradenského pracoviště.

Po prokázání šikany ve třídě je třeba následně se třídou pracovat – v rámci vlastních sil nebo využít odborníky „zvenci“, Okresní metodik prevence, Mgr. Alena Vlková, PPP Hodonín.

Homofobie

Homofobie zahrnuje postoje a chování vyjadřující nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou vůči lidem, kteří vybočují z běžných norem. Pedagog může významným způsobem ovlivnit atmosféru ve třídní skupině a měl by být schopen včas rozpoznat nebezpečí vzniku homofobního obtěžování či šikany. V oblasti prevence či zachycení prvních projevů rizikového chování je role pedagoga naprosto nezastupitelná. Rovněž za situace, kdy se pedagog může domnívat, že některý z žáků má psychické problémy související s jeho sexuální orientací či pohlavní identitou je vhodné kontaktovat odborníka. Současně by měl pedagog zcela jasno ve svém postoji k řešení problematiky sexuální orientace či pohlavní identity.

Doporučené postupy:

Méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám za pomoci školního metodika prevence, školního psychologa či odborníka z některé nevládní neziskové organizace.

V případech závažnějších forem homofobních projevů, zejména rozvinuté šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky pedagogicko-psychologické poradny. Je-li podezření na spáchání trestného činu, potom je třeba kontaktovat Policii ČR v souladu s pokynem MŠMT; <http://www.msmt.cz/socialni-programy/spoluprace-predskolnich-a-skolskych-zarizeni-s-policiii-cr>. Trestné činy jsou takové skutky, kterou jsou definovány Trestním zákoníkem, č. 40/2009 Sb. v platném znění. V souvislosti s homofobií se může objevit podezření na různé trestné činy, například: poškození cizí věci (§228), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§404) omezování osobní svobody (§171) či ublížení na zdraví (§146).

Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

Za extremistické chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U žáků se jedná pouze o postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozuje.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků odlišnosti vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškození, což vyvolává protireakci.

Antisemitské jednání je takové, které poškozuje objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu přisuzuje určité negativní vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství.

Extremismus lze dělit na:

- pravicový (odmítá rovnost lidí a na tomto základě potlačuje svobodu některých z nich);
- levicový (absolutizuje rovnost lidí na úkor individuální svobody);
- náboženský (nárokuje suverenitu náboženského vyznání na úkor excesivního porušení lidských práv a individuální svobody);
- etnicko-regionální (nárok na suverenitu a separaci vlastního etnika anebo regionu vede k excesům potlačování svobody jiných).
- environmentální (zájmy subjektivně pojaté přírody a jejich částí jsou nadřazeny demokratickým principům a prosazovány excesivně na úkor lidské svobody)

Rizikové typy chování žáků:

- verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu
- revizionistické zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu;

- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupců mezi vrstevníky (včetně možnosti vytváření extremistických skupin ve škole);
- využívání školního vzdělání a výcviku k získání znalostí, dovedností a schopností pro bezprostřední využití v extremistické scéně (návik bojových umění v kroužcích sebeobranu apod.);
- využití školních prostor, zařízení a přístrojů ve prospěch extremismu (např. využití školních počítačů a serverů k vytváření a umístění extremistických internetových stránek);
- zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu

Doporučené postupy:

Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.

Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.

Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.

Nabídnout alternativní volnočasové aktivity.

Zaměřit výuku na tyto problémy.

Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.

Pozvat experty k diskusi s žáky.

Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.

V případě závažných projevů (především násilných) informovat Policii ČR.

VANDALISMUS

Vandalismus se projevuje ve školním prostředí ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků.

Doporučený postup:

1. Podmínky zacházení se školním majetkem zakotvit do školního řádu a to včetně výchovných opatření, které škola použije v případě, že se někdo dopustí úmyslného ničení majetku. Předpokladem je písemné potvrzení zákonnými zástupci žáků a jejich seznámení se Školním řádem.
2. Náhradu úmyslně způsobené škody uhradí zákonný zástupce žáka.
3. Opakovaně s žáky vyučující komunikuje na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem.
4. U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, preferujte tento způsob náhrady škody.
5. O způsobené škodě proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – co - kdy – kde – jak – proč – čím.....

ZÁŠKOLÁCTVÍ

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka (absenci žáka omlouvá pedagog a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení Školního řádu, současně jde o porušení

školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku. Nezřídka je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince.

Pravé záškoláctví – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí

- **Záškoláctví s vědomím rodičů** – na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je buď odmítavý postoj ke škole nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti či závislosti na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti
- **Záškoláctví s klamáním rodičů** – žáci, kteří dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, pro které nemohou jít do školy a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody, tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů
- **Útěky ze školy** – někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví, kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí

Odmítání školy – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo deprese

Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga:

Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné, univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele a i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu.

Kontakt s dítětem:

- nutné komunikovat přátelsky, bez hodnocení a odsuzování
- hovořit zásadně o konkrétním chování, bez nálepkování dítěte
- nezjišťovat věcnou stránku problému, ale jak ho dítě prožívalo
- zajímat se, jak svoje chování vidí s odstupem, co si o něm myslí teď
- společně hledat cesty k nápravě
- má-li dítě dobrou vůli chovat se lépe, připravit mu pro to podmínky v rodině i ve škole

Rodiče:

- vyjádřit porozumění jejich emocím
- vést je v komunikaci k oddělování osobnosti dítěte od jeho konkrétního chování
- přeznačkovat chování k dítěti /způsob komunikace mění vnitřní postoj/
- vést k porozumění motivaci chování dítěte
- soustředit se na to, co rodiče mohou nebo dokonce musí udělat ke zlepšení situace
- na konci rozhovoru vždy shrnout, co bylo dohodnuto
- dohodnout se na následném sezení k reflexi, jak dohodnutá opatření fungují případně k hledání dalších možností

Učitelé:

- způsob komunikace o dítěti shodný jako při komunikaci s rodiči

- vysvětlovat motivaci chování dítěte v souvislosti s rodinným prostředím a výchovným přístupem rodičů, aby učitel mohl chování dítěte hlouběji chápat
- vést k dlouhodobé podpoře dítěte, které má snahu zlepšit svoje chování, nebrat to jako samozřejmost, ale oceňovat, povzbuzovat

KRÁDEŽE

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji, aniž by s tím majitel věci souhlasil nebo o tom byl informován. Stejně jako v předchozím případě, jsou důvody tohoto chování různé a pro vypořádání se s daným jevem je nutné se jimi vždy v konkrétním případě zabývat. Hmotná škoda není vždy rozhodující, protože pro majitele mají některé předměty osobní a emocionální hodnotu.

DOPORUČENÝ POSTUP:

1. Informaci, že krádež je protiprávní jednání.
2. Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu, vyrozumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.
3. O krádeži a jejím šetření proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím.....

Kdy hlásit rodičům?

Rodičům poškozeného vždy ihned, rodičům zloděje rovněž vždy, nicméně mělo by tomu předcházet zjištění příčin. Celá řada dětí krade proto, že je někdo krást poslal a oni z něj mají strach. Není to sice o nic menší krádež, ale je to informace, kterou by rodič měl vědět také.

Kdy hlásit policii?

V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné zcizení, poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci. **Důležité upozornění** – Škola není orgán činný v trestním řízení, takže nemůže nic vyšetřovat. Pokusy o „vyšetřování“ ze strany školy, mohou nenapravitelně ovlivnit další vyšetřování Policie ČR.

Kdy hlásit OSPOD?

V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.

TABÁK

Závislost na tabáku je nejčastější ve formě cigaret, v poslední době vodních dýmek. Méně časté jsou u nás dýmky a doutníky a jiné formy. Návykovou látkou je nikotin. Jedná se o samostatnou nemoc – číslo diagnózy F 17, poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním tabáku. Jakékoli kouření je kouření, jakákoli forma tabáku poškozuje zdraví.

DOPORUČENÉ POSTUPY:

Informování o rizicích kouření, principu tabákového byznysu – forma zvláštního semináře. Zapojení problematiky kouření do výuky v jednotlivých hodinách – výklad poškození zdraví v hodinách přírodopisu, výpočet výdajů za cigarety v hodinách matematiky, výtvarné projekty na téma kouření, práce s dětskými protikuřáckými webovými stránkami v hodinách informatiky. Preventivní působení by mělo být zaměřeno na celé třídní kolektivy nejen na problémové dítě. Informace by se měly týkat nejen kouření cigaret, ale i dalších forem užívání tabáku, zejména vodních dýmek. Pořádání celoškolských akcí ke Světovému dni bez tabáku nebo mezinárodnímu nekuřáckému dni. Například vyhlašování školních soutěží – výtvarná, literární soutěž na téma kouření, soutěž o nejlepší protikuřácký videoklip. Uspořádání sportovních akcí – zdůraznění, jak je důležité nekouřit pro udržení fyzické kondice. Základní informace trvale dostupné – nástěnka, stánek, školní webové stránky. Informace předávat atraktivní a interaktivní formou – barevné obrázky, fotky, videa, kvízy, soutěžní otázky.

Krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, které přichází z vnějšího i vnitřního prostředí

Krizové situace spojené s násilím ve školním prostředí zahrnují zejména rizikové chování, které je vyvoláno krizovou situací, která přichází z:

vnitřního prostředí - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, zejména šikana, kyberšikana, vandalismus a další

vnějšího prostředí - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, násilí způsobené osobou, která navštívila školu - obvykle rodič/rodiče žáka, násilí způsobenému osobou/osobami, která vnikla do školy nebo jejího okolí a ohrožuje školu násilím nebo jinými prostředky, které mohou ohrozit žáky, pedagogy a další pracovníky školy.

K běžným reakcím na prožitou tragédii nebo krizovou situaci patří:

- strach a o obavy z budoucnosti
- snížení akademického prospěchu a zhoršení chování
- noční můry a spánkové obtíže
- potřeba podpory a jistoty
- sklony k plačtivosti či k výbuchům zloby
- vyšší riziko výskytu depresí, drogové závislosti, hrubého chování či sebevražedných sklonů, především u adolescentů

Pedagog tedy v těchto případech vždy spolupracuje s rodiči, s psychologem i s odborníky školských poradenských zařízení PPP. Pedagog vytváří ve školním prostředí zázemí klidu a důvěry. Jedná se o specifickou primární prevenci, která zahrnuje aktivity věnované předcházení výskytu krize, např. řešení konfliktů, nepřítomnost střelných zbraní, programy pro prevenci šikany, kyberšikany, sebevražd, výcvik pracovníků školy v zásadách první pomoci.

Doporučené intervence:

Sekundární intervence: zahrnuje kroky, které je třeba podniknout bezprostředně po krizi s cílem minimalizovat efekty a eskalaci, např. evakuace žáků do bezpečí či co nejrychlejší znovuotevření školy po tragické události.

Terciární intervence: zahrnuje poskytování dlouhodobé následné péče těm, kteří prožili těžkou krizovou situací, např. monitorování a podpora přátel obětí během jednoho roku po události, pomoc odborníka pro řešení krizových situací, pomoc psychologa po násilném incidentu na škole. Výzkum prokázal, že mladiství, především pokud prožili nějaké trauma, jsou vystaveni vyššímu riziku drogové závislosti, hrubého chování a sebevražedných sklonů.

NETOLISMUS

Termínem netolismus označujeme závislost na virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména:

- počítačové hry
- sociální sítě
- internetové služby (různé formy chatu)
- mobilní telefony,
- televize

Rizika spojená s netolismem:

Tělesná rizika

Tělesná rizika spojená s užíváním počítače se projevují především v oblasti pohybového aparátu a vizuálního systému. V oblasti pohybového aparátu se projevují bolesti šíje, ramen, bederní páteře, drobných kloubů, zápěstí. V oblasti vizuálního systému jsou typické bolesti očí, dále pak pálení, slzení očí, výskyt tiků, skvrny před očima, zarudlost očních víček a potíže při zaostřování při přenašeni pohledu z blízkého na vzdálený cíl či naopak. U dětí byly v souvislosti s nadužíváním počítače popsány případy astigmatismu. Na všechny problémy spojené s očima často navazují bolesti hlavy.

Psychologická a sociální rizika

V této oblasti zasahuje nadužívání počítače významně do organizace času a projevuje se například nepravidelností v jídlu nebo nedostatkem spánku. Zhoršují se mezilidské vztahy v rodině, partnerských vztazích, ve škole, popřípadě v zaměstnání. Dochází ke zhoršování školního prospěchu, případně pracovních výsledků. Zvyšuje se riziko závislostního chování, a to nejen ve vztahu k počítačům, ale také k alkoholu a ostatním drogám. Zatěžování nervového systému vede k poruchám paměti a komunikačních schopností. Předpokládá se také větší sklon k agresivitě, rvačkám, šikanování, nepřátelskému nebo podezřavému ladění.

Problematickým se také může stát odtržení od reality (např. postupné odpoutání od reálných vztahů až jejich ztráta, narušené vnímání reálných následků vlastního chování). Obecně se dá říci, že rizika spojená s netolismem rostou zejména u těch, kteří již mají problémy v reálném světě a ty kompenzují ve světě virtuálním. Zde pak hledají útočiště a svůj neúspěch v realitě nahrazují úspěchem v kyberprostoru. Hra se samozřejmě může stát rovněž akcelerátorem neúspěchu v reálném světě.

Maslowova pyramida potřeb

K příznakům netolismu patří:

- méně vykonané práce
- pocit prázdnoty, když není žák u počítače
- ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače
- brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače
- rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát
- přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá
- krádež peněz na nákup her
- stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry
- zkršlování, zatajování informací o své závislosti
- hraní kvůli úniku od osobních problémů
- narušené vztahy s rodinou
- zanedbávání učení
- opouštění dřívějších zájmů a přátel
- zhoršující se školní výsledky

(zdroj: www.poradenskecentrum.cz/pocitacova-zavislost.php)

DOPORUČENÉ POSTUPY:

Základem prevence netolismu je kvalifikované pozorování pedagoga, které může poukázat na více typů rizikového chování. Unavenost, nervozita, náhlé změny v chování, zhoršení prospěchu, to vše může učiteli napovědět, že žák prochází nějakou změnou, která nemusí být v pořádku. Zásadní je tedy být citlivý na podobné signály, dokázat nezaujatě pozorovat a

hlavně signály nepřehlížet a nebagatelizovat. Potvrzení, že je rizikové chování mezi dětmi běžné, tedy že se stává normou, vede jen k rozvíjení a prohlubování problému.

V praxi se stává, že rodiče či zákonní zástupci žáka nepovažují nelátkové závislostní chování dítěte za závažné.

Hlavními úkoly každého pedagoga je vzdělávat a vychovávat. V této oblasti musí být pedagog především dobrý a citlivý pozorovatel, který si všímá varovných a nežádoucích změn v chování svých žáků. Podobně jako u většiny typů rizikového chování si můžete všimnout:

- narušení vztahů
- zhoršení prospěchu (žákovi nezbývá čas na učení)
- unavenosti (hraje dlouho do noci)
- ztráty kamarádů (vyměnění je za ty virtuální)
- zvýšené agresivity (spojené především s nemožností být on-line)

Učitel by měl dokázat vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc. Tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení a podpora žáka při řešení obtížných situací, které mu jeho rizikové chování přináší. Nutná je vždy spolupráce s kolegy, vedením a především rodiči/zákonnými zástupci žáka.

SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Sebepoškozování je komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Přestože člověk neznalý problematiky může sebepoškození lehce vnímat jako pokus o sebevraždu, smrt při sebepoškozujícím aktu na rozdíl od sebevražedného pokusu není v naprosté většině případů motivem a cílem jednání. Existují různé způsoby sebepoškozování s rozdílnou závažností poškození.

Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím (automutilačním) chováním je

- řezání (žiletkou, střepem atd.)
- pálení kůže

Jinými formami jsou

- škrábání
- píchání jehlou
- rozrušování hojících se ran
- značkování rozpáleným kovem nebo například značkovací pistolí
- obrušování popálené kůže
- kousání, údery, nárazy
- dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení

Primární prevence indikovaná

- pomoci odhalit spouštěče sebepoškození
- pomoci zlepšit schopnost uvědomit si stresory udržující SP

- zlepšit schopnost rozeznat, prožívat a zvládat produktivnějšími, pozitivními způsoby emoční stavy a vlastní emoce, naučit vhodnějšími strategiím zvládnání stresu a poskytnout adaptivnější alternativy pro řešení zátěžových situací
- motivace a asistence při odstraňování přidružených problémů (užívání návykových látek).

Doporučovaný postup:

- Posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti doporučit zákonným zástupcům vyšetření v psychiatrickém zařízení
- Kontaktovat rodinu, systematicky dlouhodobě spolupracovat s rodinou
- Kontaktovat psychologa pedagogicko-psychologické poradny.
- Motivovat dítě a rodinu k návštěvě specialisty – krizové centrum, psychologická/psychiatrická ambulance
- Stanovit jasně hranice a pravidla ve škole
- Ohlašovací povinnost se netýká přímo sebepoškození, ale doprovodných problémů často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN)
- Povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana).
- V případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namísto okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítní hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR.

NOVÁ NÁBOŽENSKÁ HNUTÍ v ČR

Společenství svědků Jehovových (jehovisté). Hlavním bodem jehovistického učení je očekávání nadcházejícího konce světa, jehož součástí bude soud nad světem, armagedonská bitva a nástup Božího království na obnovené Zemi.

Možné problémy: Jehovisté neslaví obecně sdílené církevní ani státní svátky, odmítají i oslavu narozenin. To přináší problémy zejména dětem, které tak nemohou s vrstevníky sdílet například Vánoce nebo narozeninové oslavy, což je ve výsledku značně vyděluje z kolektivu. Dalším rizikem je zranění vyžadující krevní transfuzi. Ačkoliv Ústavní soud v roce 2004 rozhodl, že může dokonce dojít i k omezení rodičovských práv, přesto jde stále o problém, přičemž řada jehovistů raději děti nepouští na školní výlety, čímž jsou děti dále izolovány.

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní (mormoni). Učení vychází z protestantských tradic, přičemž důležitou roli hraje mormonská nauka o historii ztracených izraelských kmenů v Americe (tomu je věnován spis „Kniha Mormon“), o Ježíšově založení církve v Americe nebo o poslušnosti „žijícímu prorokovi“ – prezidentovi církve.

Možné problémy: Mormoni jsou církví, která se mimo jiné zaměřuje na poskytování preventivních programů v oblastech, které jsou neslučitelné s jejich náboženským přesvědčením (odmítají samozřejmě drogy a předmanželský sex, ale i např. kávu).

Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanstva, Církev sjednocení; moonisté. Hnutí vycházející z učení kontroverzního reverenda Moona, který se prezentoval

jako vyvolený, který má dokončit Ježíšem započaté dílo a nastolit Boží království na Zemi. Ve skutečnosti jde o organizaci s mnoha názvy, která zaštiťuje kromě věrouky také politické, společenské a ekonomické aktivity. Zejména metody náborů nových členů jsou v případě moonistů považovány za problematické.

Možné problémy: Skupina byla jako velmi riziková vnímána především v 90. letech, kdy se zde snažila plně etablovat a získávat nové členy i technikami náboru, které lze označit za silně manipulativní a ohrožující psychické zdraví. Jako velký problém byla vnímána i snaha předáků moonistů separovat a izolovat nové členy od jejich rodin a předešlého života. Hlavním problémem však bylo to, že velmi často nebylo zjevné, zda nabízená aktivita (například programy protidrogové prevence, vzdělávání problémových dětí nebo péče o mladistvé matky) je garantována právě Církví sjednocení.

Scientologická církev (scientologie). Organizace založená americkým spisovatelem sci-fi a dobrodružné literatury Lafayettem Ronaldem Hubbardem, který v roce 1950 vydal základní knihu „Dianetika“. Scientologové věří, že člověk může studiem získat vlastní nesmrtelnost tím, že přetne koloběh zrození a smrti, do nějž jsme vstoupili v minulosti. Každý z nás je totiž Thétanem, který má božské schopnosti (vysokou inteligenci, absolutní zdraví apod.), ale tyto schopnosti jsou omezeny zábrany mysli vzešlými z našich minulých životů. A právě tyto zábrany, které nám v současnosti komplikují život, lze odstranit pomocí vhodných metod, především auditingem. V případě scientologie je problematické především využívání pseudoterapeutických metod a také pro podezření z využívání manipulativních technik, které mohou vést až k destrukci osobnosti.

Možné problémy: Scientologové jsou obviňováni z využívání neetické metody při získávání nových členů, kterým slibují mimořádné pokroky v jejich životech (dokonce čelili obvinění z klamavé reklamy).

Satanismus. Jedná se o organizačně i myšlenkově zcela nejednotný proud různých směrů a hnutí, které spojuje především uctívání „padlého anděla“ Satana, jenž je chápán jako faktický protiklad a odpůrce Boha. Jde o historický koncept, který se neustále vyvíjel, nicméně v současné době je především anglosaský svět ovlivněn satanismem, jak jej prezentoval velekněz Anton Szandor La Vey, který v roce 1966 (o Valpuržině noci, 30. dubna) založil Církev Satanovu a poté vydal „Satanskou bibli“ (v 90. letech vyšla i v českém překladu). Satanismus (nebo řada jeho symbolů – číslice „666“ označující Antikrista, obrácený kříž, pentagram apod.) je součástí mnoha krvavých zločinů. Ovlivňuje nejen kulturu (inspiruje malíře, spisovatele a hudebníky, například blackmetalovou hudbu), ale i společnost jako takovou. Rozhodně jej nelze ztotožňovat pouze s čarodějnictvím, ďáblem nebo lidskými oběťmi, ale přesto právě tyto fenomény jsou pro řadu lidí tím nejpřitažlivějším.

Satanismus, respektive jeho uctívání temnoty a smrti inspirovalo také řadu dalších směrů, včetně například nyní oblíbeného fenoménu „Gothic“ – tedy uctívání „temného umění s nádechem smrti“. S tím souvisí i vlna zvýšeného zájmu o taková témata, jako jsou upíři, vlkodlaci nebo zombie.

Možné problémy: V současné době nejsou rizikem ani tak lidské oběti nebo vraždy ve jménu Satana, ale spíše komerční zneužívání touhy mladistvých po něčem zakázaném a tajemném. Dochází tak ke zneužívání návykových látek (především marihuany), alkoholu, k rizikovému sexuálnímu chování, ale může hrozit také sebevražedné jednání u těch dospívajících, kteří se příliš ztotožní s literárními postavami a touží po smrti a osudu upíra.

RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Rizikové sexuální chování může negativně ovlivňovat jedince, který se ho dopouští, a to jak v čase, kdy se odehrává, tak i v budoucnosti. Následně se může projevit ve vývoji psychiky. K rizikovému sexuálnímu chování patří předčasný začátek pohlavního života (do této skupiny řadíme také zvýšenou konzumaci pornografie před 15. rokem života), vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, promiskuita. Primární prevencí se rozumí hlavně vytváření zdravých postojů, které následně ovlivňují chování jedinců (případně i změnu postojů), a to ještě dříve, než k sexuálnímu rizikovému chování skutečně dojde. Právě tento druh prevence je zejména v kompetenci škol a jejich pedagogů, kteří pro tuto činnost vytvářejí dobrý prostor. Ostatní, explicitnější vyjádření sexuálního rizikového chování u dětí již vyžaduje spolupráci s dalšími odborníky. Nejdůležitějším prvkem primární prevence je vztah. V neúspěšném dítěti je potřeba podporovat sebevědomí a dopřát mu prostor pro zažití úspěchu, kdykoliv to jde (když ne ve vědomostních aktivitách, tak alespoň prostřednictvím zájmových činností).

Následně by se dítě mělo seznámit se základními sexuálními pojmy, mělo by dokázat rozeznat nebezpečí, mělo by znát svá práva a umět je chránit. Dobrá sexuální výchova rozvíjí a pomáhá utvářet nejen chování, ale i postoje a dovednosti dítěte, klade akcent na práva a důstojnost každého člověka. Tady je velmi důležitá informační role pedagoga. Chceme-li, aby se dítě dokázalo samo dostatečně bránit, a v rámci teoretické výuky ho také učíme, aby umělo říci NE, měli bychom to také respektovat v praktické rovině.

Mezi nejvíce ohrožené skupiny žáků s mentální retardací, u nichž jsou na jedné straně mnohé sexuální projevy bagatelizovány, na druhé straně jsou velmi snadno zmanipulovatelní a zneužitelní ze strany dospělých i vrstevníků. Sexuální výchově dětí s mentální retardací je třeba věnovat zvláštní pozornost a zvolit specifické přístupy.

Doporučené postupy a metody prevence z hlediska pedagoga:

Zjištění sociálního klimatu ve třídě (spolupráce s psychologem z PPP, sociometrie, interaktivní programy a programy na rozvoj sociálních kompetencí nebo v případě zkušeného pedagoga stačí i obyčejné pozorování a všímání si změn sociálního klimatu ve třídě) – popis, včasná intervence, besedy. Pokud to v učiteli vyvolává určité a oprávněné obavy nebo si s tím neví rady, chybějí mu informace a podobně, určitě je namístě poradit se s odborníkem (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce). Učitel si všímá i tělesných změn u dítěte (např. při vývoji sekundárních pohlavních znaků) viditelných pouhým okem. Pokud by v této oblasti učitel shledal něco podezřelého nebo něco, co se mu zdá mimo normu (např. nápadně ženský tvar prsou u kluka, nadměrné ochlupení v obličejí nebo na rukou u holky, nápadně nezmutovaný nebo částečně zmutovaný hlas u dospívajícího chlapce, nápadné a časté drbání se nebo sahání si do oblasti rozkroku i přes oděv), měl by na to upozornit rodiče a nabídnout jim návštěvu odborníka (pediatr, sexuolog, u adolescentů pak ve spolupráci se samotným

dítětem to může být i gynekolog, androlog či urolog). Pedagog by si měl být vědom, že je potřeba brát vážně každé sdělení dítěte, a nepodceňovat je.

PŘÍSLUŠNOST K SUBKULTURÁM

Subkultury jsou přirozenou součástí života dospívajících, inklinace k nim se tedy začíná výrazně projevovat od 13. roku života. V rámci psychického vývoje tato příslušnost představuje důležitou součást přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Umožňuje dospívajícímu především odpoutat se od pasivního následování hodnot rodičů a autorit, vytváří předpoklad pro budoucí tvorbu vlastní identity v rámci společnosti a představuje první krok v rámci nacházení vlastní svébytnosti. Přestože je přínos subkultur pro psychický vývoj dospívajícího zřejmý, negativním dopadem příslušnosti k některým subkulturám může být osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji různé formy závislostního jednání, konzumace nejrůznějších drog či ulpívání na jednom typu činnosti.

Anarchismus

Mezinárodní politické hnutí, které odmítá jakoukoliv formu státního zřízení a aplikaci centrální moci na řízení či omezování života jednotlivce. Klíčovým pojmem zde je osobní svoboda. Toto politické hnutí neakceptuje zřízení, kde je uplatňována moc člověka nad druhým člověkem.

Rizika: Chování členů této subkultury může být namířeno proti autoritám, pravděpodobně bude patrný odpor vůči nařízením, pravidlům, školní disciplíně. Jednotlivci vyznávající tuto ideologii se budou stavět na odpor vůči represivním postupům a budou velmi citliví na jakoukoliv formu byť jen domnělé nespravedlnosti ze strany autorit. Budou mít však pravděpodobně zájem se vzdělávat a budou ochotni k diskusi na společenská témata. U jedinců, kteří patří mezi radikální skupiny v rámci anarchistického hnutí, lze předpokládat, že se budou účastnit demonstrací a také střetů s příslušníky nacionalisticky a rasisticky orientovaných skinheads, neonacistických uskupení.

Emo

Subkultura vycházející z punku, vyznačující se výraznou vnější image, doprovázená deklarovanou i skutečně prožívanou emocionální citlivostí, bohatými vnitřními prožitky, přemýšlivostí a inklinací k různým formám umění. Časté je používání odznaků, tenisových nátepníků, výrazných pásků a dalších doplňků. Se subkulturou není spojena žádná politická či ideologická orientace ani nadměrná konzumace drog. Členové subkultury se scházejí především na sociálních sítích a na koncertech spřízněných kapel. V minulosti bylo emo často spojováno s údajně častým sebepoškozováním či dokonce sebevraždami členů této subkultury, emo jako hudební a životní styl však toto chování přímo nepodporuje, někteří

členové se dokonce proti tomuto chování přímo vymezují. Chování členů subkultury je vůči okolnímu světu indiferentní, nenesou prvky agresivního či antisociálního jednání.

Rizika: možná apatie vůči školním povinnostem, výrazná až provokující image, u labilních jedinců známky sebepoškozování

Gothic/Witch

Hudební a módní kultura vycházející z post-punku a metalu na počátku 80. let 20. století. Využívá odkazy na „gotické“ romány z 19. století, využívá vizuální stránky hororových filmů a ladění temné a melancholické hudby. Je spojena především s velmi výrazným zevněškem, zejména pak výrazným líčením i u chlapců, využíváním výhradně černé barvy, stříbrných cvočků, ostnů a jiných kovových prvků včetně piercingu. Na většinovou populaci působí úprava zevnějšku členů subkultury zcela nepochopitelně a temné ladění u běžné populace vyvolává spíše odkazy na psychické poruchy. Je však spíše projevem vysoké citlivosti, přemýšlivosti a možné introverze daného jedince. Výrazný zevněšek pak může mít funkci spíše „obrané vrstvy“ vůči okolí než agresivního či útočného ladění. Zároveň však tato subkultura může být atraktivní právě pro patologické jedince se sklonem k násilí, a přestože sama subkultura jakoukoliv formu projevovaného násilí nepodporuje, může být těmito jedinci zneužita. Běžní členové však zpravidla jeví spíše zájem o kulturu a umění, často čtou beletrii či básně (spíše vážně až tragicky laděné), zajímají se o temné stránky existence člověka (např. smrt, násilí nebo deprese), spíše však z „teoretického hlediska“.

Rizika: horší navazování běžných sociálních kontaktů, časté předsudky okolí, v ojedinělých případech podpora

Hip-hop

Jedná se především o hudbu a s ní spojený životní styl. Subkultura vychází z afro-amerických a hispánských subkultur předměstí amerických měst ze 70. let 20. století. Reflektuje život nižších socioekonomických vrstev bez jasné perspektivy, stojících mimo zájem většiny. Hodnotově je subkultura orientovaná proti jakýmkoliv formám rasismu, materialismu, sexismu a dalším formám diskriminace nebo domnělé redukce života a vztahů na zisk a bohatství. Hudba je specifická svou monotónní rytmikou (beat) reprodukovanou z gramofonových desek či jiných přehrávačů (které ovládá tzv. DJ, čti dýdžej) a odříkávaným, důsledně rytmizovaným a zpravidla rýmovaným textem (interpretovaným tzv. MC, čti emsí). S hip-hopovou subkulturou se mnohdy pojí také konzumace převážně tzv. „měkkých“ drog, především pak marihuany. Hip-hopová subkultura je tvořena společenstvími, zpravidla kolem lokálních „guru“, hudebních skupin či alternativních hudebních vydavatelství „labelů“, které pak tvoří tzv. „crew“. Ty mezi sebou navazují buď partnerské, či rivalitní vztahy, a vytvářejí tak vnitřní lokálně specifickou strukturu v rámci subkultury.

Rizika: tvorba graffiti (přestupek), konzumace marihuany, dlouhodobá rezignace na školní povinnosti – výrazná a dlouhotrvající demotivace

Punk

Hnutí, hudební a životní styl formovaný v první polovině 70. let 20. století jako protest vůči vládnímu, vymezuje se vůči nejrůznějším formám diskriminace establishmentu a kulturnímu mainstreamu. Součástí vnějších znaků hnutí punk jsou velmi výrazné účesy, vysoké pevné

boty, kožená nebo džínová bunda s cvočky a nášivkami. Není to však nutnou podmínkou. Hudba se vyznačuje živelnou energií a přirozenou, neškolenou instrumentací. Členové hnutí také obsazují neobydlené budovy a na těchto místech zakládají lokální kulturní centra, tzv. squaty (což je fenomén alternativního způsobu života, který se nedotýká jen punku, ale i anarchismu a dalších směrů).

Rizika: možná dlouhodobá rezignace na „běžné“ hodnoty, riziko záškoláctví, sníženého prospěchu, obtíže s autoritami – zejména nekázeň, drzost, nadměrná konzumace alkoholu, okrajově také marihuany, přestupky vůči veřejnému pořádku, zejména na politických akcích (zejména pak členové anarchistických hnutí, specificky pak hnutí AntiFa)

Ska/Reggae

Ska je hudební styl s původem na Jamajce vyznačující se rychlou rytmikou a pozitivní atmosférou písní. Ve ska jsou často používané dechové nástroje hrající v tzv. „sekci“, zpravidla se jedná o trubku, saxofon a pozoun. Později se na základě ska (zjednodušeně řečeno jeho „zpomalením“) vytvořilo reggae.

Ska bylo oblíbené v 70. letech anglickými skinheads (tehdy dělnické hnutí mající jen málo společného se současnými skinheads, tak jak je známe z ČR) a mods (módní a umělecká subkultura v Anglii v 60. a 70. letech).

Subkultura je politicky orientována levicově, vystupuje proti fašismu, nacismu a jiným formám militarismu a diskriminace, přesto však neuznává politický aktivismus jako formu sebe prezentace. Subkultura je vnitřně velmi soudržná a kulturně činná.

Příslušníci se občas označují jako „rude boys“, což je původní název pro mladistvé delikventy na Jamajce, v současnosti je však pojem užívaný jako odkaz ke kořenům dané subkultury a nemá primárně kriminální obsah.

Z hlediska image je využívána především černá a bílá barva. Časté je elegantní oblečení jako saka, kravaty, košile, často lze zaznamenat černobílý kostkovaný vzor na nejrůznějších částech oblečení.

Rizika: konzumace především tzv. „měkkých“ drog, zejména marihuany, občas se vyskytují také syntetické drogy, přestupky vůči veřejnému pořádku, zejména na politických akcích

RPG komunity / síťové PC hry

RPG, tedy Role-playing games jsou epické, dlouhodobé skupinové hry odehrávající se ve fiktivním („fantasy“) světě. Specifikum těchto her je to, že se účastník věnuje rozvoji vlastní herní postavy, která je součástí světa, jenž má vlastní vývoj, důležité milníky a události, a zároveň je také (ve skutečném světě) součástí komunity spoluhráčů.

RPG lze provozovat jako stolní hry, počítačové hry přes internet či lokální síť nebo v přírodě, kde jsou realizovány např. velké bitvy či různá shromáždění včetně kostýmů a nejrůznějších rekvizit. Společenství tedy může být virtuální i skutečné, tedy fyzické.

Z hlediska vizuálního či politického nemají většinou tyto skupiny lidí žádný jednotící prvek. Z pedagogického hlediska můžeme při silné identifikaci s postavou u některých jednotlivců zaznamenat sníženou motivaci k činnostem v reálném světě. K tomu dochází zejména tehdy, pokud hráč ve fiktivním světě dominantně realizuje některé ze svých potřeb (např. potřebu úspěchu, dominance, přátelství a lásky). Skutečný svět se pak může jevit jako nezajímavý a/nebo nepřátelský. Samotné hry však tento efekt nevyvolávají a naprostá většina účastníků

dokáže v praxi realizovat své životní cíle (v těchto případech má život ve fiktivním světě podobnou funkci a efekt jako například sledování televizních seriálů většinovou populací).

Rizika: možné „vzdálení se“ od reality a postupná ztráta zájmu o školní a jiné povinnosti, snížené množství prožitků nejrůznější povahy z reálného světa (např. prožitá láska, přátelství, zábava apod.), možná tvorba závislosti při zvýšené frekvenci hraní

Skinheads

V ČR jsou s pojmem skinheads identifikovány spíše skupiny vyznávající nacionalistickou, v extrému až neonacistickou ideologii, ve skutečnosti však lze za „skinheads“ označit celou řadu dílčích názorových a ideologických proudů. Extrémně pravicové skupiny jsou zpravidla velmi dobře organizovány, vyznávají hierarchické řízení a realizují bohatou mezinárodní spolupráci. Mezi jejich ideologické cíle patří boj proti imigrantům, homosexuálům a jiným minoritám, včetně použití provokativních akcí (např. pochody vyloučenými lokalitami), či dokonce násilí, a dále podpora celé řady sociálních témat. Členové této subkultury nosí pevné vysoké boty (tzv. kanady), koženou nebo džínovou bundu (např. tzv. „křivák“ či „bomber“), časté jsou nášivky, které dávají najevo příslušnost daného jedince k nějaké podskupině či ideologii.

Rizika: vyšší riziko agresivního chování (např. konflikty s radikálními anarchistickými skupinami či Romy); možné podílení se na protizákonných aktivitách ve smyslu činností ukotvených v trestním zákoníku v paragrafu „Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka“, zločinů z nenávisti, popírání genocidy aj.

DOPORUČENÉ POSTUPY:

- 1) Samotná příslušnost k subkultuře ještě nic neznamená, nenese automaticky nebezpečí výskytu rizikového chování. Negativní pohled na danou subkulturu může být výsledkem vlastních předsudků.
 - nenechte se zmást vzhledem – to, že někdo vypadá pro dospělého nepřijatelně, ještě nemusí znamenat, že se nepřijatelně i chová
 - snažte se akceptovat příslušnost žáka k subkultuře jako jeho vývojovou potřebu, nezesměšňujte jej, nekomentujte to, co lze z pohledu dospělého jedince považovat za nevhodné či směšné
 - kritizujte chování, nikoliv subkulturu: případnou kritiku směřujte na daného jedince a jeho chování, nikoliv na jeho příslušnost k dané skupině, nebo snad na skupinu jako celek („to je těmi tvými kumpány a tou hudbou, kterou posloucháte“), vytváří to pocit křivdy a „házení do jednoho pytle“
- 2) Snažte se o dané subkultuře něco dovědět – pomůže vám to v komunikaci s daným jedincem. Naprostá většina dospívajících je vnitřně nejistá, proto uvítá spíše přijetí než kritiku – na tu bude reagovat defenzivně.
- 3) Možná rizika dané subkultury berte jako možnost, ne jako jistotu.

Specifická intervence je řízena povahou rizikového chování (viz doporučený postup při závislosti na návykových látkách, záškoláctví apod.).

Co by mělo být cílem řešení: Cílem řešení by mělo být oddělit příslušnost k subkultuře a projevy rizikového chování, neřešit a nesankcionovat příslušnost k subkultuře, ale pouze rizikové chování. Žádná subkultura nemá za „povinnost“ brát drogy či chodit za školu.

Pedagog se může k žákovi či studentovi „přiblížit“ akceptací žákovy příslušnosti k subkultuře a vyjádřeným porozuměním jeho situaci. Měl by být schopen podat pomocnou ruku a dát jasné hranice nepřijatelným formám chování. Pokud tento přístup nebude účinný, pak je třeba situaci řešit společně s rodiči/zákonnými zástupci a poradenským zařízením.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má takovéto podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí řadíme mezi typy rizikového chování, které mohou ohrozit zdravý vývoj žáků a mít nepřímé dopady do chování žáků. Má negativní vliv na harmonický vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti emocionální, vztahové, může ohrozit i zdravý tělesný vývoj. Domácí násilí je netypickou formou rizikového chování pro školní prostředí, navíc je složité ho přesně identifikovat a správně vyhodnotit míru a potřebu podpory z vnějšího prostředí. Špatně zvolená forma intervence může mít paradoxně závažné negativní dopady na řešení celé situace. Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.). Rodina, v níž se odehrává domácí násilí, představuje **rizikové prostředí**, které má přímé dopady na všechny členy rodinného systému, zejména pak na děti. Negativně ovlivňuje vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti psychické, sociální a emocionální a promítá se do chování dítěte.

Domácí násilí představuje obvykle **fyzické, psychické, nebo sexuální násilí** mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Je typické, že se intenzita násilného chování v průběhu času stupňuje, což snižuje schopnost oběti i agresora toto chování zastavit a pracovat na nápravě narušeného vztahu.

Klíčové charakteristiky domácího násilí:

- Je **opakované**.
- Je **neveřejné**, probíhá v soukromí domácnosti.
- **Eskaluje**. Domácí násilí se stupňuje jak ve svých formách (od urážek a ponižování až k fyzickému násilí), tak i ve své hloubce (od první facky až po velice brutální napadání, jež může vést k ohrožení na životě).
- **Role oběti a agresora jsou jasně rozdělené**, nezaměňují se.
- Zcela zásadní pro identifikaci násilí je zneužívání moci a kontroly, která v oběti vzbuzuje strach.
- Pachatel bývá násilný většinou jen ke své oběti, nikoli navenek, mívá „dvojí tvář“. Okolí se může jevit sympatický. Pouze část pachatelů je agresivní i navenek.

- Pachatel považuje svoje chování za ospravedlnitelné, má pocit nároku na takové chování.
- K domácímu násilí dochází v cyklech: znamená to, že se střídají období vzrůstání napětí a násilí, období relativního klidu a opětovného narůstání tenze a opětovného násilí.

Chování oběti je zaměřeno na zajištění přežití (např. minimalizace nebo snižování násilí, přebírání odpovědnosti za násilí, ochrana násilníka, setrvávání v násilném vztahu). Domácí násilí nabývá různých forem, z nichž všechny jsou škodlivé a ohrožují zdravý vývoj osobnosti a vzájemné vztahy mezi blízkými osobami.

Psychické násilí

Patří sem např.: zastrašování, výhrůžky; zvýšená kontrola; ponižování a neustále kritizování; odpírání spánku, sledování, vyhrožování sebevraždou, zpochybňování hodnoty jedince a jeho hodnot i duševního zdraví; vyhrožování a vydírání; nucení k naprosté poslušnosti. Agresor v rámci psychického násilí mnohdy využívá i další osoby (vyhrožování, že děti nebude mít druhá osoba ráda, že jimi opovrhuje; ponižování a urážení např. rodičů; vyhrožování násilím vůči dalším blízkým osobám aj.). Psychické násilí má silné dopady na sebehodnocení a sebevědomí oběti, která obvykle po čase přijme sebeobraz, který jí vnucuje agresor. To velmi snižuje schopnost danou situaci řešit a opustit agresora.

Fyzické násilí

Jakékoli opakované, násilné projevy mezi blízkými osobami, kdy jedna osoba je vždy obětí, druhá agresorem. Fyzické násilí může i nemusí zanechávat viditelné následky. Může vést k vážnému ohrožení zdraví i života jedince, vždy negativně ovlivňuje jeho psychiku.

Sexuální násilí

Nejčastějšími formami jsou znásilnění, donucení k odmítaným sexuálním praktikám, osahávání, může mít ale i verbální podobu spočívající ve slovní produkci se sexuálním podtextem nebo v nucení ke sledování pornografie apod. Agresor často zneužívá závislého postavení oběti.

Ekonomické zneužívání

Nejčastěji se projevuje v zamezení přístupu k jakýmkoli prostředkům, v systematickém nátlaku např. v nátlaku na přepsání nemovitých statků, nucení k převzetí dluhů.

Sociální násilí

Jedná se o formu psychického násilí. Agresor oběť izoluje od její rodiny a přátel, zamezuje jí v kontaktu se světem (zákaz vycházek, odejmutí telefonu apod.), izoluje ji od informací o vnějším světě a veřejném dění.

Dlouhodobé důsledky domácího násilí (platí pro děti-oběti i děti-svědky):

Psychické důsledky:

- snížené sebevědomí
- posttraumatická stresová porucha

- psychosomatická onemocnění
- neurózy, poruchy osobnosti
- poruchy příjmu potravy
- únik k závislostnímu chování
- sebevražedné tendence
- CAN (Syndrom týraného a zneužívaného dítěte)
- regresivní chování
- opožděný psychomotorický vývoj

Důsledky v oblasti jednání a sociálních vztahů:

- bázlivost, nejistota
- izolace – nemají žádné kamarády nebo mají odstup ve vztazích
- tendence opakovat rodinné vzorce (přijetí role oběti X přijetí role násilníka – dítě napadá dospělou oběť i sourozence)
- nedůvěra k druhým (dospělým, mužům, ženám aj.)
- neschopnost navázat hlubší vztah
- špatné dovednosti řešit konflikty

Domácí násilí ovlivňuje celou řadu oblastí života rodiny. Rozhodne-li se oběť situaci řešit, bude potřebovat pomoc několika institucí. Pro efektivní pomoc obětem domácího násilí, ale i jejich dětem, které jsou situací v rodině ovlivněny, je nezbytná spolupráce poskytovatelů služeb a klíčových institucí a organizací. Jedná se o orgány sociálně právní ochrany dětí, které by v případech, kdy jsou děti svědky násilí v rodině, měly spolupracovat s Policií ČR, soudy, se specializovanými centry pro oběti domácího násilí, bezpečnými azylovými domy. Někdy je nezbytná také spolupráce s lékaři a zdravotnickými zařízeními, školou. Kvalitní první intervence může významně ovlivnit, zda oběť bude spolupracovat a nebude ohrožen její život a život nebo vývoj dětí v domácnosti.

Na **Policii** se osoby ohrožené domácím násilím obracejí zejména v situacích eskalace násilí a přímého ohrožení (voláním na linku 158) či v situacích, kdy akutní ohrožení násilím již pominulo a oběť chce podat na pachatele trestní oznámení. Úloha policie v případech domácího násilí spočívá zejména v intervenci a v poskytnutí ochrany oběti. Následně probíhá vyšetřování s cílem shromáždění faktů a důkazů a zajištění řádné pomoci od dalších organizací. Školy se na policii obracejí v případě podezření na trestný čin týrání dítěte.

Domácí násilí je velmi specifický problém, jehož řešení si vyžaduje **specializovaný přístup**. Pro oběti domácího násilí, stejně jako pro děti, které byly svědky násilí, je důležité, aby se jim dostalo odborné pomoci a péče, a aby poskytovatelé služeb pro tuto skupinu ohrožených osob byli vyškoleni a uměli pracovat se specifiky daného problému. Ve většině případů poskytují specializované služby pro oběti či osoby ohrožené domácím násilím nestátní neziskové organizace, prvotní záchyt pak **Intervenční centra** zřízená v každém kraji.

Neziskové organizace - pro oběti násilí a jejich příbuzné:

Asociace pracovníků intervenčních center (adresář všech center v celé ČR): www.domaci-nasili.cz

DONA linka (nonstop telefonická linka): www.donalinka.cz

Bílý kruh bezpečí: www.bkb.cz

ROSA, (centrum pro ženy, oběti domácího násilí): www.rosa-os.cz (specializovaná poradna, azylový dům, telefonická krizová pomoc 602 246 102)

Adresář rodinných poraden: www.amrp.cz

Adresář občanských poraden: www.obcanskeporadny.cz

Adresář linek důvěry: www.capld.cz

Pomoc pro děti:

Dětské krizové centrum Praha www.ditekrize.cz

Linka bezpečí dětí a mládeže linkabezpeci.cz tel.: 116 111

Gaudia (program sociální inkluze pro násilné osoby a osoby mající problém se zvládnutím agrese): www.gaudia.cz

Triangl - centrum pro rodinu - www.csspraha.cz/triangl

-individuální terapie a poradenství pro děti, dospívající a dospělé klienty (vztahové, emoční, komunikační aj. potíže), adaptační a intervenční programy pro třídy ZŠ, profesní podpora pedagogům

Dům Tří přání - www.dumtriprani.cz

azylový dům, pomoc rodinám v přechodné krizi, pro děti se syndromem CAN

Působení na děti, které se s domácím násilím setkali ať již ve formě obětí či svědků náleží odborníkům (psychologům, terapeutům, příp. psychiatrům), **nikoli škole**. Pedagog by však (pokud ví, že dítě bylo obětí, svědkem násilí) měl toto zohlednit ve svém přístupu k dítěti a třídě jako celku – měl by se k dítěti chovat stejně jako k ostatním (zbytečně nelitovat apod.), ale zároveň by měl být opatrný ve svých výrocích a hodnoceních, aby zbytečně dítěti neublížil.

Doporučené postupy:

Pokud se dítě samo svěří učiteli, měl by mu učitel projevit důvěru, nebagatelizovat jeho sdělení, neobviňovat jej ze lži a podpořit jej. Měl by jej informovat o tom, že se na domácí násilí (splní-li skutkovou podstatu trestného činu) vztahuje ohlašovací povinnost a on musí jednat v souladu s ní.

Není úlohou učitele domácí násilí „diagnostikovat“, ani intervenovat v rodině. Rolí učitele je zprostředkovat dítěti potřebné informace a přizvat k řešení situace odborníky, kteří se dané problematice systematicky věnují.

Když se dítě pedagogovi svěří:

Klad'te dítěti otevřené otázky, které umožňují, aby Vám svými slovy popsalo, co se stalo:

- Řekni mi, co se stalo...
- Co se stalo potom?
- Kde jsi přišel/a k této modřině?

Co by mělo v případném rozhovoru určitě zaznít?

- Násilí a to, co se doma odehrává, není vinou dítěte.

- Za násilí nemohou ani sourozenci.
- Za násilí je odpovědný ten, kdo jej vykonává.
- Je velmi dobře, že se rozhodlo o situaci někomu říci.
- Nikdo nemá právo se k někomu chovat násilně a to ani v rodině, ani když je silnější, ani když je to rodič.
- Násilí dítě nemůže zastavit samo, ale jen s pomocí okolí, proto je tak důležité, že se svěřilo.

Pokud se na pedagoga obrátí **rodič – oběť domácího násilí**, měl by jej pedagog odkázat na další odborníky, kteří se této problematice systematicky věnují (viz Síť partnerů).

Pokud získá pracovník školy hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. **oznamovací povinnost**. V případě zanedbání této povinnosti nastupuje pro tuto osobu trestní odpovědnost za nepřekážení nebo neoznámení trestného činu.

Každý, kdo přijde do kontaktu s dětmi v roli obětí násilí, má právo obrátit se na orgán sociálně právní ochrany dítěte a upozornit na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, nebo na skutečnosti, že na dětech byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo je podezření ze spáchání takového činu; nebo jsou děti ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte. **Jakmile se tedy kdokoli ve škole dozví o násilí páchaném na dítěti, pak by toto jeho oznámení orgánům činným v trestním řízení mělo být bezodkladné. Souběžně je povinností školy informovat také orgán sociálně-právní ochrany dětí.**

U trestných činů § 198 trestního zákona (týrání svěřené osoby), § 199 trestního zákona (týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě) ani § 187 trestního zákona (pohlavní zneužívání) není ze zákona zapotřebí vůbec zjišťovat souhlas poškozeného s trestním stíháním pachatele.

Co může dělat učitel, pokud má podezření na domácí násilí a zároveň týrání dítěte a rodiče odmítají se školou komunikovat?

V první řadě by se škola měla snažit komunikovat s obětí domácího násilí a přimět jí situaci v zájmu dítěte řešit – například odkázáním na centra pomoci pro oběti domácího násilí. Pokud přesto rodič odmítá komunikovat, má škola v případě podezření na trestný čin povinnost dát podnět policii, informovat OSPOD – sociální pracovnice může vyšetření dítěte psychologem nařídit. Psycholog ale nesmí dát zprávu o vyšetření učiteli bez informovaného souhlasu rodičů. Podněty je možné dávat i přímo státnímu zastupitelství a jako oznamovatel žádat, aby byla škola informována o přijatých opatřeních ve lhůtě do 30 dnů. Škola musí popsat skutečný stav, který je příčinou podezření na trestný čin a samozřejmě vychází z okolností a ze situace, z jaké se o podezření spáchání trestného činu dozvěděla. Pokud se později trestný čin neprokáže, nemůže být pracovník školy odsouzen za pomluvu. Navíc OSPOD musí zachovat mlčenlivost o oznamovateli.

Může dítě samo iniciovat svou ochranu?

Dítě má právo požádat orgán sociálně-právní ochrany, školu a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

Škola versus rodiče

V případech těžkého násilí bývá často řešením rozvod partnerů. Proto by měla škola vědět, který z rodičů má dítě svěřené do své péče a zejména kdy a za jakých podmínek má druhý rodič soudně či dohodou určený styk s dítětem. Pokud je styk druhého rodiče s dítětem soudně upraven či omezen (např. styk pouze za přítomnosti kurátora), měl by první rodič školu o tomto opatření informovat. Rovněž by měl škole poskytnout rozhodnutí či dohodu o úpravě styku. Škola pak postupuje v souladu se soudním rozhodnutím či dohodou rodičů. Pokud se druhý rodič i přes soudem nařízené omezení domáhá styku s dítětem na půdě školy, neměla by škola dítě rodiči vydat. Škola by v takovém případě měla ihned informovat druhého rodiče. Dále by měla doporučit rodiči, který se styku domáhá, aby se pro řešení této otázky obrátil na orgán sociálně právní ochrany dětí, nikoli na školu, která nemá v kompetenci takové situace řešit a ani je zprostředkovávat. Je možné zde odkázat na povinnost žáka, který musí dodržovat školní a vnitřní řád a pokyny školy a plnit pokyny pedagogických pracovníků škol vydané v souladu s tímto řádem. Pro dítě, které se doma potýká s násilím, může být třída jediným bezpečným místem. Učitelé proto mohou a měli by podpořit bezpečné a přijímající prostředí ve škole, kde se nebude tolerovat násilí v jakékoli podobě. Prevence násilí by měla být součástí vyučování. Pedagog by se měl proto zaměřovat zejména na primární prevenci. Informovat žáky o existenci domácího násilí, jeho formách a poučit je o jejich právech.

Jako **hazardní hraní** či **hráčství** lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu) s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku. Součástí tohoto chování je představa rychlého získání peněz nebo jiných hmotných výher a nastavení pravidel hazardních her tak, že jsou z dlouhodobého hlediska nevýhodné pro sázející a vytvářejí bludný kruh. Ti, kteří hrají, získávají patologickou závislost na hře. S tím přichází a rostou finanční problémy, které se hráči snaží vyřešit další účastí na hře. To s sebou přináší širokou škálu dalších rizik.

Hazardní hraní můžeme dále dělit na:

1. **Drobné neorganizované** – jde o všechny formy hry o peníze, jiné statky či protislužby, které probíhají po domluvě mezi jednotlivci či v partě a řídí se specifickými domluvenými pravidly. Ve školním prostředí jde nejčastěji o karetní hry jako je mariáš, poker či oko, dále pak o kostkové hry nebo o částečně dovednostní hru čára. Žáci se dále například mohou i sázet, zda nastane či nenastane nějaká událost.
2. **Legálně organizované** – jde o státem a zákony regulované podnikání, které samo sebe často označuje jako zábavní průmysl. Nejčastěji se jedná o menší kamenné provozovny zvané herny s automaty a video-loterijními terminály (VLT), dále o větší kamenná kasina vybavená navíc i ruletami a karetními stoly nebo o virtuální kasina, tj. speciální webové stránky. Komerční hazardní hry se vyznačují asymetrickým vztahem mezi provozovatelem hry a hráčem. Hráči jako celek tedy vždy prohrávají peníze vůči provozovateli.

3. **Nelegálně organizované** – jde o nejnebezpečnější formu hazardu organizovanou nelegálně. Nejsou odváděny žádné daně a zadlužený hráč je často dále vydírán a zapojován do nelegální činnosti.

Problémové hráčství lze charakterizovat jako jakýkoliv druh opakovaného hraní hazardních her jedincem, které způsobuje nebo zhoršuje negativní důsledky, jako jsou finanční problémy a dluhy, rozvoj závislosti, problémy ve vztazích, ale i problémy fyzického a duševního zdraví. Negativní důsledky prožívá také sociální okolí hráče. Problémové hráčství bývá také označováno jako nutkavé anebo nezodpovědné hráčství. Za škodlivé můžeme považovat i jakékoliv hazardní hraní u dětí a mladistvých, a to nejen proto, že je do 18 let věku zákonem zakázané, ale zejména proto, že závislost se u dětí a mladistvých rozvíjí velmi rychle a může mít vážné důsledky pro rozvoj jejich osobnosti.

Pro hazardní hraní se často v médiích i v běžné mluvě používá výraz **gambling** převzatý z angličtiny. Stejně tak odvozené označení **gambler** je pouze slangovým nikoliv odborným označením pro hazardního hráče. V České republice se užívá výrazu **patologický hráč**, i když i proti tomuto označení jsou ze strany některých odborníků vznášeny jisté etické námitky (nálepkování, dehonestace, patologizování). Pojem patologický hráč chápeme jako extrémní případ škodlivého hraní. Tento pojem se často užívá pro medicínské účely.

Patologické hráčství patří mezi nutkavé impulzivní poruchy a spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě člověka. Způsobují újmu hodnot a závazků sociálních, vyplývajících ze zaměstnání, materiálních a rodinných. U jedince se vyskytují tato čtyři **diagnostická kritéria**:

1. Během období nejméně jednoho roku se vyskytnou dvě nebo více epizod hráčství.
2. Tyto epizody nejsou pro jedince výnosné a opakují se přesto, že vyvolávají tíseň a narušují každodenní život.
3. Jedinec popisuje silné puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, a hovoří o tom, že není schopen silou vůle hře odolat.
4. Jedinec je zaujat myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí.

U dětí a dospívajících vznikají závislosti, a tedy i chorobné hráčství mnohem rychleji než u dospělých. Je to způsobeno věkem experimentování, nezralostí mozku, hledáním vlastní identity, ale i velkou mírou volného času. Úkolem pedagogického pracovníka je hledat a podporovat protektivní faktory. Například podporovat a snažit se zajistit zdravé školní prostředí, podporovat dobré vztahy žáků s učiteli, nastavovat srozumitelná pravidla, podporovat včasnou systematickou a efektivní specifickou primární prevenci, snažit se o zajištění participace žáků a rodičů atp.

Poradci, kteří pracují s hazardními hráči, zjistili, že otázky na zjištění hloubky problému mohou být překvapivě jednoduché a přímočaré - jako například:

- 1) Patří sázení či hraní k tvým zálibám?
- 2) Je to zábava, nebo někdy otrava?
- 3) Můžeš mi o tom něco povědět?

Následující dvě otázky mohou být též užitečné jako rychlý screening problémů s hazardní hrou:

- 1) Už jsi měl někdy pocit, že je třeba vsadit více peněz?
- 2) Už jste někdy lhal svým blízkým o tom, kolik jsi prohrál?

Kladná odpověď na jednu nebo obě otázky může naznačovat zásadní problém (Johnson et al., 1997).

Vhodný přístup

- Identifikovat problém, citlivě na něho reagovat. Nebagatelizovat ho.
 - Zmapovat situaci ve třídě - prevalence, názory, informace o problematice.
 - Tvorba nástěnky nebo předání informací o rizicích, hráčských bludech, kontaktech na odbornou pomoc.
 - Zpracovat tematiku hráčství do tzv. minimálního preventivního programu školy.
 - Adekvátnost programu a intervencí ve vztahu k věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte.
 - Kontinuální proces programu, programy by na sebe měly navazovat.
 - Zaměření na změnu postojů a chování.
 - Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami.
 - Využívání směrodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí.
 - Otevřená hodnotově orientovaná diskuse.
 - Realizaci programů navrhuji a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní odborníci.
- Zaměření se na témata, jako je způsob trávení volného času žáků a hospodaření s financemi.

Škola může zamezit zejména on-line hazardním aktivitám tím, že se naučí účinně blokovat hazardní servery na své internetové síti (počítačové učebny, wifi). **Zabezpečený internet** na škole a jasná **pravidla pro používání informačních technologií** žáky i zaměstnanci jsou základem pro předcházení problémů.

Pedagog může dále do preventivních aktivit **zapojit i rodiče**, například tím, že je informuje o dodržování následujících zásad, které mohou účinně předcházet problémům s hráčstvím u jejich dětí:

- Sami hazardně nehrajte a svými penězi na hraní nepřispívejte - rodiče mají nejdůležitější vliv na utváření postojů dětí (např. otázka hodnoty peněz, seznamovat dítě adekvátním způsobem s hospodařením s penězi v rodině).
- Posilujte zdravé sebevědomí dítěte.
- Získejte si plnou nebo alespoň částečnou důvěru dítěte, naučte se naslouchat svým dětem, věnovat jim svůj čas, posilujte jejich vazbu na rodinu.
- Předcházejte nudě, podporujte kvalitní zájmy a záliby.
- Opatřete si dostatek informací a o problému s dítětem zasvěceně hovořte - otevřeně deklarujte svůj postoj k této problematice.
- Stanovte a důsledně prosazujte zdravá pravidla, za porušení pravidel by měly následovat adekvátní a předem domluvené sankce (např. při hraní krácení kapesného).
- Vneste do finančního hospodaření dítěte pořádek, nedávejte mu větší finanční částky.
- Pokud máte pocit, že problém narůstá, nebojte se spolupráce s odborníky.

(zdroj: www.poradenskecentrum.cz)

Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět obecní úřad, tedy sociálního pracovníka z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě vážného či odůvodněného podezření zákon dokonce určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.

V případě nutnosti návazné intervence pro žáka či třídní kolektiv je možné se obrátit na oblastního metodika prevence z pedagogicko-psychologické poradny, který může poskytnout metodickou pomoc či školu případně osobně navštívit.

Pokud má učitel důvodné podezření, že byl v souvislosti s hazardním hraním spáchán trestný čin (krádež, podvod, ublížení na zdraví atp.), měl by o této situaci informovat ředitele školy a v koordinaci s pracovníky školního poradenského pracoviště zvolit vhodný postup vyšetření události. O tomto postupu by měl být vyhotoven písemný zápis. Škola má ze zákona povinnost se v případě spáchání trestného činu (či podezření na spáchání) obrátit na orgány činné v trestním řízení, tj. Policii ČR.

KYBERŠIKANA

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití IT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

Zajistěte ochranu oběti:

1. Zajistěte dostupné důkazy s podporou IT kolegy.

2. Důkladně vyšetřete a žádejte odbornou pomoc

Vyšetřete všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka Policie ČR Veselí nad Moravou.

3. Opatření

Zvolte takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti útoku a důsledkům, které agresor způsobil.

4. Informujte a poučte rodiče

Informujte zákonné zástupce, oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora).

Poučte rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.).

5. Žádejte konečný verdikt a informace

Při zapojení a následně celém prošetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí Policie ČR a dalších subjektů zákonný zástupce, OSPOD.

6. Postihy

Při postizích agresorů postupujte v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.

Výchovná opatření při zjištění kyberšikany u žáka: škola využije výchovných opatření dle závažnosti (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy nebo snížený stupeň z chování).

Spolupráce s rodiči

Snahou školy je neustále zefektivňovat spolupráci s rodiči následujícími prostředky:

- spolupráce při řešení problémů
- vzájemné informování
- zapojení rodičů do akcí školy
- konzultační hodiny výchovného poradce a školního metodika prevence
- škola je otevřená návštěvě rodičů kdykoliv v průběhu dne

Školní poradenské služby

Poradenské služby ve škole poskytují školní poradenské pracoviště: vedení školy, výchovný poradce a školní metodik prevence v konzultačních hodinách nebo kdykoliv po domluvě.

Spolupráce se specializovanými zařízeními

Pedagogicko-psychologická poradna, Veselí nad Moravou

tel.: 518324112

Kontaktní osoba: Mgr. Alena Vlková (okresní metodik prevence)

E-mail: alnavlkova@email.cz

OSPOD Veselí nad Moravou- Městský úřad ve Veselí nad Moravou, Odbor sociálně právní ochrany dětí, <tel:518670234>, paní Radka Petříková

SVP HELP Uherské Hradiště Mgr. Burešová buresova@svphelp.cz;

SVP Hodonín **tel.: 778 759 38** **email:** info@svphodonin.cz

SVP Brno Veslařská 252, 637 00 Brno, telefon: 543 216 685

Policie ČR, Veselí nad Moravou, tel. 518322333

Průběžné vyhodnocování situace ve škole evaluace

Školní metodik prevence vede průběžné záznamy o rámcových třídních programech v případě podezření na šikanu, řešení případů, jednání s rodiči, s jejichž výsledky seznamuje vedení školy, třídní učitele, ostatní pedagogické pracovníky a rodiče žáků.

Školní metodik prevence v úzké spolupráci s třídními učiteli průběžně hodnotí pomocí prostředků poskytujících zpětnou vazbu rámcové třídní programy – interview, dotazníky. Cílem je objevit pozitiva programu, slepé uličky, selhání nebo nereálné nároky programu, což lze poté napravit vypracováním upravené verze pro další období.

Webové odkazy, kde hledat pomoc:

www.odrogach.cz

www.drogy-info.cz

www.drogovaporadna.cz

www.prevcentrum.cz

www.sikana.org

www.minimalizacesikany.cz

KRIZOVÝ PLÁN

Krizová situace č. 1

Dojde-li k vážnému zranění a je akutně ohrožen život nebo zdraví žáka, je důležité:

- soustředit se na první pomoc, zavolat okamžitě zdravotníka, p. uč. Markétu Tobolovou nebo jinou dospělou osobu, která první pomoc zajistí. Podle situace zavolat RZS 155.

Krizová situace č. 2

Žák se dostaví do školy pod vlivem alkoholu nebo jiné omamné psychotropní látky:

Povinností školy je nejprve zajistit bezpečí žáka a zjistit jeho zdravotní stav:

- je-li ohrožen na zdraví a životě, ve stavu akutní intoxikace, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči, zavolá RZS 155, současně vyrozumí policii ČR – tel. číslo 158, zákonné zástupce žáka, odbor sociálně-právní ochrany dětí ve Veselí nad Moravou p. Petříkovou, tel. číslo 518 670 234.
- vyhodnotíme-li situaci tak, že akutní nebezpečí nehrozí, je třeba žákovi alkohol odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat, volat zákonné zástupce a trvat na tom, aby si žáka převzali. Jestliže se rodiče nedostaví, zajistí škola povinný dohled v době školního vyučování a poté kontaktujeme OSPOD ve Veselí nad Moravou, paní Petříkovou tel. číslo 518 670 234.
- sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud a od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.

Krizová situace č. 3

Zjistí-li škola zanedbání povinné vyživovací povinnosti, týrání či zneužívání dítěte:

- neodkladně kontaktuje OSPOD, sociální pracovníci paní Petříkovou, tel. číslo 518 670 234

Krizová situace č. 4

Žák přinese do školy látku, o které se domníváme, že je psychotropní: s látkou ani obálkou nemanipulujeme, nic nerozbalujeme a neochutnáváme. O nález se sepíše písemný záznam, ve kterém je uvedeno, jak látka vypadá, kdo ji objevil, kde, za jakých okolností a u koho. Tato osoba je distributorem OPL a je bezvýznamné, jestli tyto látky někomu dává nebo prodává.

Protokol podepíše ředitelka školy, dále ten, u něž byla látka objevena, a třetí (dospělá osoba). Jestliže ten, u něž byla látka objevena, nebo ten, jenž látku našel a odevzdal, odmítne záznam podepsat, uvede do kolonky pro jeho podpis – *odmítl podepsat*. Nález předáme Policii ČR. O skutečném obsahu nálezů rozhoduje laboratoř, což také sdělíme tomu, u něž byla látka nalezena.

- objevenou látku vložíme tak, jak je, do velké obálky a zapečetíme a uložíme do trezoru
- tuto skutečnost neodkladně škola oznámí orgánům činným v trestním řízení, Policii ČR – tel. číslo 158

Tímto se ruší Směrnice k prevenci rizikového chování v ZŠ Vnorovy ze dne 1. 9. 2014.

Ve Vnorovech 1. 9. 2017

Mgr. Jarmila Tomanová
školní metodik prevence

PhDr. Hana Tyllichová
ředitelka školy